

---- KRAMKISTESTENEN BORTA ---

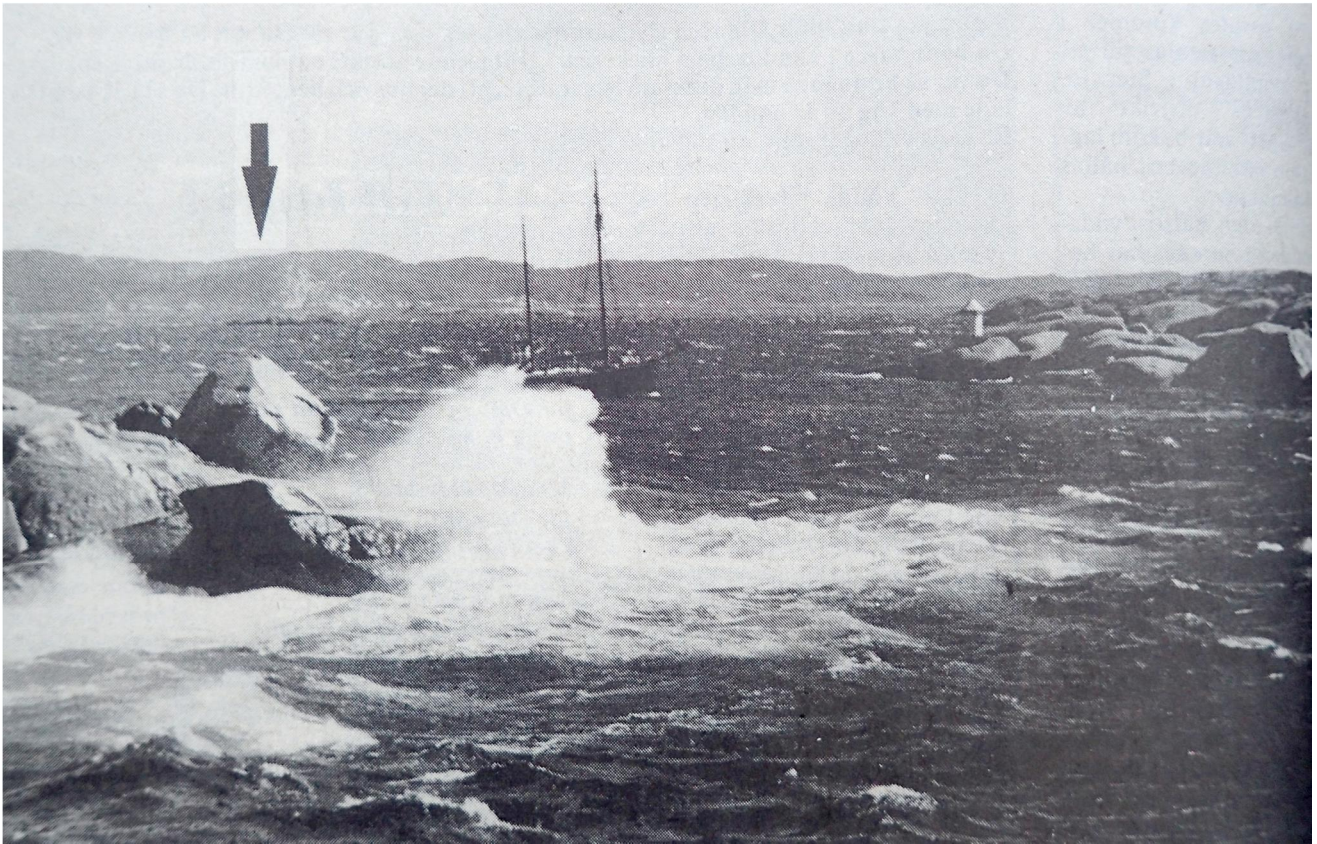

Foto: Ragnar Berman.

Under pilen ser vi stenen på sin gamla plats på Kramkistan. Till höger syn stångholmens fyr som ju inte står på Stångholmen utan på Humlesäcken.

Foto: Reine Nygren.

Den ynka biten, som syns av det väldiga stenblocket. Den gamla platsen utmärkt med ett kryss.

Denna vinter har vi liera gånger haft högt vatten och stark storm. Och nu har det sorgliga hänt, att Kramkistc- stenen har dragits ut i sjön. Högst sannolikt har den stått på sin plats och balanserat så rctfullt nära kanten mot vattnet ända sedan ön höjde sig ur havet efter istiden. Många har förgäves försökt välta den i sjön. Men denna milda vinters oväder blev dess fall. Ett känt landmärke är borta. En farled stryker tätt förbi, och otaliga generationer sjöfarare har observerat den majestätiska bumlingen, när man dubblerat udden. En och annan av dagens seglare kommer nog att sakna den.

Hände redan vid Juletid 1991.

Ruben Adolfson och Alfred Hjelm lade märke till vad som hänt, när de på Annandag Jul 1991 var ute på en fisketur. Om någon har en tidigare iakttagelse, så är jag naturligtvis tacksam för besked på telefon 0523-100 24. Som åtminstone hummerfiskare känner till, är det inte bråddjupt utanför stenens gamla plats. Där är en hylla på några meters djup, och där står nu stenen tills vidare bland de andra blocken på botten och visar ovan vattnet bara en ynkelig rest av sin forna storhet, som Reine Nygrens foto visar. Kanske hinner den bli torr igen innan nästa istid?

Hur tung var den?

Jag kom aldrig på idén att mäta stenen på Kramkistan medan den ännu var åtkomlig, men på stadsbyggnadskontorets adress- och turistkarta över Lysekil finns nivåkurvor utritade för varje meter. Den stora stenen framträder tydligt. Man kan utläsa, att stenens topp befann sig på drygt 5 m höjd över vattenytan. Därav kan man grovt uppskatta stenens höjd till cirka 4 meter, eftersom den stod ganska nära vattnet. Till skapnaden var den tämligen rund, vilket ger en vikt av ungefär 70 ton, om man drar bort 25% för de saknade flisorna. Karl-Gustav Carlevik berättar, att hans far i yngre dagar var med om att försöka bogsera ut stenen i sjön, men med den tidens båtmotorer fick man bege det.

Utsatt läge.

Med många vindar från VNV till VSV är det fritt blås över stora sträckor mot Kramkistans udde från Tvedestrand och Lindesnäs i Norge och från Sunderland i England. Utformningen av udden och botten utanför gör att sjön vid sådana västliga vindar bryter våldsamt över hela udden och sprutar över både den och stenen. Egentligen är det förunderligt, att stenen kunnat stå kvar så länge på sin utsatta plats.

Foton av stenen.

Kramkistans västra udde går bra att fotografera från fyren i Stångehuvud, och otaliga vykort visar brottsjöarna. Mera sällan ser man foton på udden i sådant väder, att stenen syns ordentligt. Ragnar Bergman med sin skarpa blick för det grafiskt effektfulla har dock sett till att stenen på Kramkistan finns med i båda hans dokumentära lysekilsböcker. Kanske framträder den allra bäst på de båda foton i boken från 1962. Fotot här bredvid har jag valt ut bland den mängd av hans negativ, som förvaras i Lysekils Kommunarkiv.

Tobakssten.

I min barndom fanns det ännu en sådan ganska stor sten, som låg nära vattnet. Den var bra mycket mindre än stenen på Kramkistan. Den kallades Tobakssten och låg på berget precis i norra kanten av den s. k. Tobaks- viken. Också den stenen är nu försvunnen, och jag vet inte, när det hände. Kanske omkring 1950? När vi barnungar på 1930-talet var ute och badade i Tobaksviken, hörde det nästan till att vi skulle klättra upp på Tobakssten. De gamla lysekilsboma, födda omkring 1850, använde namnet Tobakssten även på stenen på Kramkistan. De tyckte om att berätta för oss barn, att Tobakssten vände på sig varje gång den kände lukten av nybakat bröd, och att de lurat ut många (underförstått: föga skarpsinniga) badgäster på en expedition med en kaka bröd till dessa ganska svårtillgängliga ställen.

Båda Tobaksstenarna nu borta.

Kartan här bredvid är från år 1892 och gjord av folkskolläraren Johan Hjelmgren. som bl. a. hade gått genom tekniska skolan i Borås, och som anlätades mycket för uppmätning av tomter och liknande. Jag har markerat båda de stora Tobaksstenarna med pilar.

Arvid Sandell